

Louis Couperus.

LOUIS COUPERUS MUSEUM

n i e u w s b r i e f

3 JUNI 2022 - 8 JANUARI 2023

‘Wij zijn idioot, hier, wij Westerlingen in dit land’. Couperus en Nederlands-Indië

In de vorige *Arabesken* werd deze tentoonstelling al aangekondigd, die van 22 april tot 23 oktober 2022 zou lopen. Maar omdat de tentoonstelling *Couperus & Spanje* verlengd was tot 22 mei, heeft u nu dus alsnog de kans om deze nieuwe tentoonstelling te bezoeken.

De titel van de tentoonstelling is ontleend aan een uitspraak van Eva Eldersma, de vrouw van de assistent-resident in Laboewangi in *De stille kracht*: ‘Wij zijn idioot, hier, wij Westerlingen in dit land. Waarom brengen we hier geheel de nasleep van onze dure beschaving, die het hier toch niet uithoudt! [...] Al jullie kultuur, waarmee je rijk wilt worden, – dat is een Westers idee, dat mislukt op den duur. Al onze administratie – dat is vermoeiend in de warmte. Waarom – als wij hier willen zijn – leven wij maar niet eenvoudig en planten wij padi [=rijst] en leven wij van niets...’ (*De stille kracht*, p.142). Couperus was niet specifiek geïnteresseerd in politieke en maatschappelijke problemen. En toch legt Couperus in *De stille kracht* niet alleen Eva Eldersma, maar meerdere personages uitspraken in de mond met kritiek

op het toenmalige koloniale beleid. De scherpste uitspraak is die van Frans van Helderer, die Nederlands-Indië omschrijft als ‘...een reusachtige maar uitgeputte kolonie, steeds uit Holland bestuurd met één idee: winstbejag’.

Couperus is wel beschreven als een ‘verwende koloniaal’ (‘Door de bril van deze tijd’, in *de Volkskrant* 10 april 2021). Het bijzondere is dat de schrijver in een tijd dat dit nog helemaal niet vanzelfsprekend was, zich kon verplaatsen in de gevoelens van de Indonesische bevolking (zoals Javanen, Sumatranen en Balinezen) in Nederlands-Indië. Hun weerzin tegen de overmacht van het Nederlands gezag in de voormalige kolonie konden zij alleen met subtiele middelen uiten, zoals de geheimzinnige toverkunsten die vallen onder de noemer *guna-guna* (en die Couperus ‘de stille kracht’

noemt). In de gelijknamige roman worden dan ook voortdurend spookverschijningen van witte hadji’s gezien en Doddy wordt in de tuin van het residentiehuis bekogeld met stenen (ze ‘voelt’ dat dit niet zomaar een ‘brutale’ Javaan is geweest, maar iets mysterieus). Er klinken vreemde klop geluiden, een glas breekt plotseling, kinderzieltjes kermen in de twijgen en een vrouw met een bloedend gat in de borst rijst op uit de nieuwe

Couperus elegant poserend op een tijgervel in de tentoonstelling Driemaal Oostwaarts in het Louis Couperus Museum (1996)

Links: Eerste druk *De stille kracht*, Amsterdam, L.J. Veen (1900). Bandontwerp: Chris Lebeau. Rechts: Statieportret van Gerard Valette Couperus en zijn vrouw Trudy Couperus, de zuster van Louis, met entourage. Valette was resident van Passoeroean. In zijn huis schreef Couperus *De stille kracht*. Collectie Literatuurmuseum.

waterput – alles culmine-
rend in de beroemde badkamer-
scène waar de overspelige residentsvrouw van alle kanten met sirih wordt bespuugd uit onzichtbare monden. Zelfs de nuchtere resident, Otto van Oudijck, die niets moet hebben van wat hij dat ‘gegoochel’ noemt, gaat tenslotte onderdoor aan wat de roman zijn titel gaf.

De tentoonstelling toont het werk van Couperus in het licht van de actuele opvattingen over de rol van de kolonisator in het voormalig Nederlands-Indië. Zelf schrijft Couperus daarover: ‘De stille kracht geeft vooral weêr de geheimzinnige vijandschap van Javaanschen grond en sfeer en ziel, tegen den Nederlandschen veroveraar. Deze niet verborgen hostiliteit is een mystiek element in het boek’ (Brief aan Willy Timmermans, 3 april 1919).

Deze ‘geheimzinnige vijandschap van Javaanschen grond en sfeer, tegen de Nederlandschen veroveraar’, zoals Couperus het noemde, wordt gevisualiseerd door middel van beeld, film, geluid. Kritische teksten van Couperus (uit *De stille kracht* en *Oostwaarts*) worden getoond naast relevante schilderijen uit het Tropenmuseum, foto’s uit de collectie Salzwedel en andere objecten.

Tijdens de expositie zal het nieuwe boek van Albert Kroezemann: *Naar Indië’s blauwe bergen. Op reis met Louis Couperus* (uitgeverij Lias) verschijnen. Uit onder andere reisverslagen, krantenberichten, reisgidsen, romans, biografieën en brieven aan zijn uitgever wordt de reis uit 1899-1900 in kaart gebracht. Daarnaast gaat dit boek over de mysterieuze verschijnselen die Couperus in zijn roman *De stille kracht* beschrijft. Albert Kroezemann is neerlandicus, docent Nederlands en medewerker van het Louis Couperus Museum.

Lintje voor Caroline de Westenholz

Het Louis Couperus Museum had dit niet in zijn nieuwsbrief voor *Arabesken* gezet (de kopij was al eerder aangeleverd), maar dit is natuurlijk te mooi om niet te vermelden: op 26 april kreeg Caroline de Westenholz, oprichter van het Louis Couperus Museum, een koninklijke onderscheiding: zij werd benoemd tot ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

De redactie van *Arabesken* feliciteert Caroline van harte met deze onderscheiding!